

Евристичність вправ виявляється в моделюванні мовленнєвого спілкування без опор. Такі вправи забезпечують пошукову діяльність, оскільки діти цілком вільні у виборі мовних засобів у тих межах, які створюють ситуація, умови, мета спілкування та власний мовленнєвий досвід. Отже, сенситивність дітей задовольняється евристичністю змісту вправ і мотивує спілкування старших дошкільників.

Висновки. Проведений аналіз вікових особливостей старших дошкільників щодо розвитку розумових операцій довів, що рівень їх сформованості в дітей цього віку сприяє свідомому розумінню ними іншомовної інформації, їхньому продукуванню іншомовних повідомлень. Подальший розвиток розумових операцій (абстрагування, класифікація, індукція), розвиток логіки прискорить процес розуміння іншомовного висловлювання та продукування адекватного йому говоріння іноземною мовою. Цілеспрямоване свідоме сприйняття й запам'ятовування дітьми іншомовного матеріалу разом з мимовільними формами засвоєння сприяє успішному оволодінню старшими дошкільниками іншомовним спілкуванням.

Вищезазначене надає можливість визначити напрям удосконалення якості формування вмінь усного англомовного спілкування в дітей старшого дошкільного віку.

Література

1. Дубровинская Н.В. Психофизиология ребенка: Психофизиологические основы детской валеологии : учеб. пособ. для студ. высш. учеб. заведений / Н.В. Дубровинская, Д.А. Фарбер, М.М. Безруких. – М. : ВЛАДОС, 2000. – 144 с.
2. Дуткевич Т.В. Дошкільна психологія : навч. посіб. / Т.В. Дуткевич. – К. : Центр учбової літератури, 2007. – 392 с.
3. Сухомлинський В.О. Вибрані твори : в 5 т. / В.О. Сухомлинський. – К. : Рад. школа, 1976. – Т. 3. – 670 с.
4. Цибух Л.Н. Мыслительные операции ребёнка 5–6 лет / Л.Н. Цибух // Наука і освіта. – 2000. – № 5. – С. 61–64.
5. Шапар В.Б. Психологічний тлумачний словник / В.Б. Шапар. – Х. : Прапор, 2004. – 640 с.

ПЕТРИК Т.Д.

СУЧАСНІ ПЕДАГОГІЧНІ МЕТОДИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ ТЕАТРАЛЬНОГО НАПРЯМУ ДО ТЕАТРАЛЬНОЇ ІМПРОВІЗАЦІЇ ЯК ТВОРЧОГО САМОПОЧУТТЯ АКТОРА

Сучасна система професійної освіти функціонує й розвивається в умовах, специфіку яких багато в чому визначають нові вимоги до підготовки фахівців. Сучасний фахівець мусить швидко адаптуватися в мінливому світі, освоювати нові види діяльності, нові форми поведінки.

Театральна педагогіка, у свою чергу, має практично-орієнтований характер. Вона передбачає формування в майбутнього актора й теоретичних знань у предметній області професійної підготовки, розвиток конкретних навичок практичної діяльності. Здатність до імпровізації є складовою професійної готовності майбутнього актора до творчої діяльності.

Сучасний етап розвитку театру має свої характерні риси. Це і міграція акторів з одного театру в інший, і поширення різного виду антреприз, і велика жанрова розмаїтість вистав та режисерських стилів. Сьогодні актор поєднує роботу в театрі й кіно з роботою в шоу-бізнесі: радіо- і телевізійна реклама, участь в ігрових шоу, презентаціях та інтерв'ю тощо. Ринок праці сучасного актора вимагає здатності до яскравих несподіваних імпровізацій, до гнучкого, блискавичного включення в нові обставини; вміння не тільки давати оригінальну оцінку, а й виражати її в яскравій художній формі.

Одним із прикладів необхідності імпровізації може бути робота актора в театральній антрепризі. У ній можуть бути зібрані актори не тільки з різних театрів, а й з різних міст і країн. Репетиційний процес може бути замалий за часом. І репетиції, і прокат такої вистави вимагають від актора здатності володіння імпровізаційним самопочуттям. Імпровізаційність надає театральній антрепризі особливого шарму, принадності несподіваних поєднань акторів, режисерських знахідок і головне – живої, імпровізаційної тканини самої вистави.

Творчість актора відбувається “тут і зараз”, у безпосередньому спілкуванні з глядачем, тому імпровізаційність закладена в самій природі театального мистецтва.

Вона була властива кращим театральним акторам. М. Чехов стверджував, що імпровізація – це сутність професії актора, існує психологія й техніка актора-імпровізатора. Імпровізація є необхідною навичкою професії актора. Вона зумовлює вільний прояв його творчої індивідуальності, наявність особливого імпровізаційного мислення.

Уміння існувати в правильному імпровізаційному самопочутті й здатність ним управляти – найцінніша якість актора. Вона дає змогу зробити сценічну поведінку яскравою й живою. Ця якість передбачає формування відповідних умінь і навичок у театральній школі.

Театр і школу поєднує ряд естетичних принципів та акторських технологій. Завжди театр і школа були взаємозалежні. Відповідно, сьогодні виникають деякі вимоги до підготовки майбутнього актора, які зумовлені сучасною театальною практикою.

Акторові-початківцю, як правило, дуже непросто освоїтися в малюнку ролі й налагодити живу, імпровізаційну взаємодію з партнером.

Проблема використання можливостей імпровізації народилася не сьогодні. Нам відомий досвід використання імпровізації в процесі навчання актора видатними театральними педагогами: К.С. Станіславським, В.Є. Мейєрхольдом, Е.Б. Вахтанговим, а також їхніми послідовниками: С.Є. Радловим, М.А. Чеховим, Л.А. Сулержицьким, Ф.Ф. Комісаржевським, Н.М. Горчаковим, В.О. Топорковим, Г.В. Крісті, М.В. Демидовим, М.О. Кнебель, Б.Е. Захаю та ін. Цікавий досвід застосування імпровізації в педагогічній практиці М.І. Туманішвілі, О.П. Табакова, Ю.А. Стримова, П.Н. Фоменко, В.О. Петрової.

Важливість імпровізації в сучасному театрі підкреслював Г.О. Товстоногов. У 1985 р. в журналі “Театр” він писав: “Мені здається, імпровізація – один з найдієвіших засобів, здатних врятувати сучасну сцену від окостеніння. Імпровізація повинна стати сьогодні провідним принципом театальної творчості”.

Імпровізацію застосовували й застосовують на різних етапах навчання актора: з метою розвитку сприйняття, уяви, живої безпосередньої взаємодії між партнерами, у діючому, етюдному способі аналізу п’єси й ролі, виявленні характерності й ряді інших моментів навчання.

Мета статті – розкрити сучасні педагогічні методи професійної підготовки студентів театального напряму до театальної імпровізації як творчого самопочуття актора.

Сучасна програма не передбачає обов’язкового вивчення й освоєння основ акторської імпровізації як методичного принципу, постійного, науково обґрунтованого компонента навчальної програми. Досі не визначено послідовність використання імпровізації в процесі навчання, не проаналізовано причини невдач, які

пов'язані з непередуманим її застосуванням. Фіксація досвіду застосування імпровізації має в педагогічній, театрознавчій літературі безсистемний характер. У театральній педагогіці відсутнє розкриття імпровізації як способу розвитку творчих здібностей актора й форм його застосування. Недостатньою мірою представлено аналіз психологічних механізмів імпровізації й умов її зародження.

Перед сучасним театральним педагогом, який розвиває здатність учнів до сценічної імпровізації, стоїть ряд питань: у чому суть сценічної імпровізації; які якості й моменти психотехніки необхідно розвивати для пробудження в студента здатності до сценічної імпровізації; яке місце імпровізації в педагогічному процесі; якою мірою формування здатності до імпровізації має бути представлено в теоретичному й практичному курсі виховання акторів сьогодні; яким повинен бути імпровізаційний тренінг? Як відомо, пошук створення та освоєння нових методик є справою складною й потребує багато часу. Спочатку ознайомлення, сприйняття, потім практичне втілення експериментальним шляхом тієї чи іншої професійної методики. Освоєння нових методик полегшує розуміння студентами їх необхідності для професійної реалізації, тобто наявності трансформації пізнавальної мотивації в професійну.

Слово *improvisation* (фр.) або *improvvisazione* (італ.) походить від латинського *improvisus*, що означає несподіваний. У "Тезаурусі" Роджета відзначено дві найважливіші особливості імпровізації – визначальна роль несвідомих моментів у її виникненні й миттєвість відгуку на зовнішній імпульс.

Основні проблеми, які виникають перед людиною в сучасному соціальному суспільстві, пов'язані зі щорічним збільшенням обсягу інформації й швидкістю її зміни (актуальністю).

Як орієнтуватися індивідууму в сучасному суспільстві, де шукати точку відліку у визначенні моральних правил, як зрозуміти, кому вірити, а кому не можна, яким цінностям віддати перевагу: духовним чи матеріальним? І головне запитання, без відповіді на яке в соціальному світі неможливо існувати – хто Я? Сучасній людині необхідно:

- уміння креативно мислити;
- уміння визначати актуальні цілі діяльності;
- мобільно корегувати стратегію діяльності залежно від актуальності, що виникає в результаті динамічного розвитку соціального й навколишнього середовища;
- уміння пручатися соціальному впливу й відстоювати свій власний погляд на світ;
- уміння орієнтуватися в інформаційному полі, що динамічно змінюється, у тому числі соціальному;
- адекватно й мобільно встановлювати міжособистісну й соціальну комунікацію;
- самостійно підтримувати високий ступінь активності й безупинно розвивати психофізичні компоненти, що входять до складу власної індивідуальності (фізичне здоров'я, інтелект, психічну мобільність).

За всіх часів людству було необхідно бачити себе з боку, щоб зрозуміти проблеми, які накопичуються в процесі соціального життя та які неможливо розглянути, перебуваючи всередині цього самого життя. Суспільству завжди необхідне дзеркало, щоб можна було розглянути всі свої сторони й грані, і вчасно зве-

рнути увагу на хвороби та недоліки, на милуватися своїми успіхами й побачити благі починання. Таким дзеркалом є театральне мистецтво. Театр втілює все гарне й все погане, що є в соціальному світі, і за допомогою людей, які присвятили себе художній творчості (акторів), повідомляє соціуму сублімовану інформацію про нього ж. У суспільстві, де немає мистецтва, завжди будуть проблеми.

Розвиток імпровізації в театральному світі є соціально зумовленим сплеском творчої енергії й здоровою реакцією на проблеми, що виникають у сучасному урбаністичному суспільстві.

Протягом усього ХХ ст. у драматичному (насамперед) мистецтві розвивався гуманістичний напрям театру, який можна назвати театром імпровізації.

Навіщо він потрібний? Імпровізація – це шлях до збагнення підсвідомості. Спонтанно виражена поведінка не контролюється свідомою частиною мислення, на це просто немає часу. У ситуації, що розвивається стрімко, немає часу здійснювати самоконтроль і порівнювати можливі наслідки дій з наявним “потрібним” соціально набутим досвідом. Коли між сприйняттям ситуації й необхідністю діяти часовий проміжок становить частки секунди або, максимум, кілька секунд, тоді людина може скористатися тільки своїм особистим досвідом, засвоєним на підсвідомому рівні. Тут також важливо відзначити, що спонтанна поведінка не може відбуватися без проявів емоційного змісту людської душі.

Тільки емоційно закріплений життєвий досвід людини може виявитися в умовах гострого дефіциту часу, відведеного для реагування на ситуацію. Це може бути не тільки особисто набутий життєвий досвід, а й досвід, відомий з культурних джерел, таких як: твір мистецтва, книги, фільми, вистави тощо, а також досвід усього людства, що зберігається в генетичній пам’яті кожного з нас.

Імпровізація – це вищий прояв творчого (креативного) початку, який є в кожній людині з народження. У процесі соціалізації більшість людей втрачає здатність до прояву закладеного в них природою таланту.

Креативні здатності в сучасному світі сприймаються як рідкісний виняток, або навіть як аномалія.

Прояв творчості в різних видах діяльності, не тільки пов’язаних з мистецтвом, є генетично закладеною потребою кожного здорового індивіда. Загальновідомим є той факт, що діти в період молодшого шкільного віку (тобто в той самий період життя, коли основною діяльністю дитини є пізнання навколишнього світу, і від них не потрібні результати праці), виявляють свої творчі здатності з легкістю й невимушеністю. Діти, порівняно з дорослими, геніальні. Вони легко придумують нове, швидко вирішують складне, миттєво орієнтуються в змінах ситуацій, емоційно мобільні й позитивно настроєні.

Чи можна зберегти дорослій людині творчу мобільність і обдарованість, власниту дітям? Так, можна. Це доводить досвід цілого ряду педагогів театральної школи, що розвивають напрям імпровізації протягом усього ХХ ст. та аж до наших днів.

Людству необхідна “швидка театральна допомога”, а актори-імпровізатори повинні грати важливу соціальну роль. Для того, щоб зрозуміти, чим же може допомогти імпровізація, просто перелічимо її особливості:

1. Достовірність. Імпровізація – відбувається в режимі реального часу.
2. Реактивність. Імпровізація – реактивна поведінка на зміну ситуації.
3. Розкутість. Імпровізація – це мотивована, спрямована діяльність, що стимулює використання всього обсягу свідомості, включаючи всі неусвідомлювані процеси. (Довіра собі й своїй підсвідомості).

4. Сприйнятливість. Імпровізація неможлива без занурення індивіда в процес сценічної дійсності, соціальної дійсності.

5. Об'єктивність. Імпровізація стимулює об'єктивне інтегрування в усіх проявах життєдіяльності, уяву особистості, її місце й значення в навколишньому світі. (Прийняття себе й злиття з природою й соціумом).

6. Лабільність. Імпровізація відмова від соціальних ролей, уміння привласнювати нові запропоновані обставини. (Відсутність стереотипів поведінки).

7. Адекватність. Імпровізація розвиває готовність до багатоваріантності при вирішенні будь-якого завдання, на основі актуальної на сьогодні, реалістичної моделі світу.

8. Уважність. Імпровізація виявлення проблемної ситуації, як наслідок безперервності сприйняття інформації із ситуації, яка виникає на сцені (у навколишньому середовищі).

Система театральної освіти передбачає вдосконалення методів навчання, активізацію процесу освоєння знань, професійних навичок і вмінь. Серед багатьох методичних прийомів освоєння психотехніки актора, затребуваних сучасною театральною школою, – застосування імпровізації.

Імпровізація (фр. improvisation від лат. improvisus – несподіваний). У театрі імпровізацією називають сценічну гру, не обумовлену драматургічним текстом і не підготовлену на репетиціях. Це визначення наведено в театральній енциклопедії. У словнику театру Патріса Пави дається таке визначення: “Імпровізація – це акторська техніка, що передбачає введення в гру елементів непередбаченого, не підготовленого заздалегідь, а народженого по ходу дії” [3].

Існує безліч рівнів імпровізації: придумування тексту на основі відомої чіткої канви (commedia dell'arte), драматична гра на задану тему або відповідь на вказівку, повна пластична й розмовна імпровізація при відсутності моделі, всупереч умовності й правилам (Гротовський), відступ від тексту й пошук нової “фізичної мови” (Арто).

Всі напрями у філософії творчості відштовхуються від ідеї імпровізації. Мода на практику імпровізації в наш час пояснюється відмовою від тексту й пасивної імітації, вірою у визвольну міць тіла й спонтанність творчої вигадки (вправи Гротовського).

Як же розвивати дар імпровізації в театральній школі. Які умови сприяють виникненню імпровізаційного самопочуття на різних етапах навчання майбутнього актора.

На думку Є.Б. Вахтангова, цьому сприяє особливий етичний, творчий мікроклімат, творча атмосфера, яку педагог створює разом зі студентами на занятті.

Висновки. Спілкування педагога й студентів – це творчий процес. Його успіх багато в чому зумовлений формою та способом спілкування. Це спілкування повинно мати живий імпровізаційний характер. Уміння вільно й артистично вести діалог зі студентами, використовувати їхню живу реакцію – необхідні елементи творчої атмосфери уроку.

Література

1. Вахтангов Е.Б. Записки. Письма. Статті / Е.Б. Вахтангов. – М. : Искусство, 1939. – 278 с.
2. Гротовский Е. Гольый актер / Е. Гротовский // Актер в современном театре : сб. науч. тр. – Л. : ЛДИТМИК, 1989. – 111 с.
3. Пави Патрис. Словарь театра / Патрис Пави. – М. : Прогресс, 1991.
4. Товстоногов Г.О. Замітки про театральну імпровізацію / Г.О. Товстоногов // Театр. – 1985. – № 4.

5. Чехов М. Литературное наследие : у 2 т. / М. Чехов. – М. : Искусство, 1986.
6. Ерберг К. Цель Искусства / К. Ерберг. – Томск : Водолей, 1997. – С. 61–156.
7. Крег Г. Искусство театра / Г. Крег. – СПб., 1911. – 57 с.
8. Кнебель М.О. О действующем анализе роли и пьесы / М.О. Кнебель. – М. : Искусство, 1971. – 276 с.
9. Мейерхольд В.Е. Статьи. Письма. Выступления. Беседы / В.Е. Мейерхольд. – М. : Искусство, 1968.

ПОПОВА Г.Д.

ПРОБЛЕМА КРЕАТИВНОСТІ В ДОСЛІДЖЕННЯХ ЗАРУБІЖНИХ І ВІТЧИЗНЯНИХ НАУКОВЦІВ

Останнім часом у зв'язку з розвитком технологій спостерігається прискорення всіх процесів, що відбуваються в суспільстві.

Щоб вижити в цьому нестримно змінному світі, необхідно самому постійно змінюватися, знаходити щось нове, творити. Творчість тепер вже не є фахом людей мистецтва. Бути творцем життєво необхідно кожному: педагогу, менеджеру, програмісту, маркетологу, тренеру, торговельному представнику тощо. Все частіше працедавці вказують таку вимогу до кандидата, як творчий підхід, креативність. Остання стала запорукою успішної діяльності в нашому світі. Отже, з'ясуємо, що таке креативність.

Мета статті – висвітлити на основі аналізу наукових досліджень сутність поняття “креативність”.

До вивчення проблеми креативності зверталось багато відомих західних та вітчизняних науковців, а саме: Т. Амабайл, Ф. Баррон, Д.Б. Богоявленська, Л.С. Виготський, В.Ф. Вишнякова, Дж. Гілфорд, О.Н. Лук, А. Маслоу, А.М. Матюшкін, Ж. Піаже, Я. Пономарьов, Д. Роджерс, С.Л. Рубінштейн, Р. Стернберг, Б. Тэплов, Е. Торренс, З. Фрейд, Д. Харрінгтон та ін.

Слово “креативність” (від лат. creatio в значенні “творіння”, запозиченого багатьма індоєвропейськими мовами, англ. creation “створення, створення, твір (науки, мистецтва)”; фр. une création “творення, творчість, творіння, твір”) – творчі здібності індивіда, що характеризуються готовністю до створення принципово нових ідей, які відхиляються від традиційних або прийнятих схем мислення та входять до структури обдарованості як незалежний чинник, а також самоздатність вирішувати проблеми, що виникають усередині статичних систем. Це поняття аналогічне українському “творчість”, яким зазвичай позначають діяльність зі створення чогось нового, такого, чого ніколи не було раніше.

Креативність – це процес подолання затвердіння в мисленні, відчуттях, спілкуванні. Креативна людина завжди терпиміша до тих, хто її оточує. Вона готова визнати, що звичний для неї спосіб поведінки, можливо, не найкращий, але прийнятний для неї саме через звичку, що кожна людина живе у своєму світі й бачить цей світ по-своєму, самостійно, а не так, як диктує оточення [7, с. 87].

Деякі вчені пов'язують креативність з інтелектуальними здібностями, але розглядають їх як незалежні та ортогональні фактори. Зокрема, Дж. Гілфорд запропонував модель інтелекту, в якій об'єднав п'ять великих груп інтелектуальних здібностей (факторів):

- пізнання – сприйняття та розуміння матеріалу;
- пам'ять – запам'ятовування й відтворення інформації;
- конвергентне мислення – логічне, послідовне, односпрямоване мислення, яке виявляється в розв'язанні задач, що мають єдину правильну відповідь;